

Forumtekst

Het rookverbod in de gemeenschapsinstellingen: gesitueerd binnen een begrijpelijk en coherent juridisch kader?

Liese Hofkens

*Assistente KU Leuven, Instituut voor Sociaal Recht en Leuven Instituut voor Criminologie
en maandcommissaris bij gemeenschapsinstelling De Kempen, campus De Hutten*

INLEIDING

Jongeren die een jeugddelict gepleegd hebben of daarvan verdacht worden, kunnen onder het Vlaamse jeugddelinquentierecht als uiterste maatregel (voorbereidende fase) of sanctie (berechtingsfase) onderworpen worden aan een gesloten plaatsing in een gemeenschapsinstelling. De gesloten plaatsing neemt voor elke jongere in eerste instantie de vorm aan van een ‘gesloten oriëntatie’ van maximaal één maand in gemeenschapsinstelling De Grubbe.¹ Die oriëntatiefase kan gevolgd worden door een (lange) gesloten begeleiding in gemeenschapsinstelling ‘De Kempen’ met ‘De Hutten’ en ‘De Markt’ te Mol als campussen, of gemeenschapsinstelling ‘De Zande’ met de campussen Ruiselede, Beernem en Wingene.² Het reilen en zeilen binnen deze instellingen wordt opgevolgd door de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen. Dat gebeurt via maandcommissarissen die maandelijks onaangekondigd op bezoek gaan in de aan hen toegewezen instelling. Tijdens die bezoeken spreken ze met de jongeren, luisteren ze naar wat er leeft en hen bezighoudt en houden ze toezicht op de naleving van hun rechten.³

Een vraag die ik als maandcommissaris bijna elk bezoek krijg, is de volgende: “*Waarom mogen we hier niet roken of vaperen?*”⁴ Hoewel het antwoord op die vraag relatief eenvoudig is, blijkt het juridisch kader daarrond – en bijgevolg ook de rechten van de jongeren daaromtrent – minder begrijpelijk en coherent dan verwacht. In deze beknopte, verkennende bijdrage wordt hierop dan ook een blik geworpen.

¹ Art. 20, § 2, eerste lid, 4°, art. 26, art. 29, § 2, eerste lid, 6° en art. 35, eerste lid Decr.VI. van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht (Jeugddelinquentiedecreet), BS 26 april 2019; MVT bij het ontwerp van decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, *Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1670/1, 17.

² Art. 20, § 2, eerste lid, 5°, art. 27, art. 29, § 2, eerste lid, 7°-8° en art. 36-37 Jeugddelinquentiedecreet; art. 3 B.VI.Reg. van 5 april 2019 tot inrichting van de gemeenschapsinstellingen en tot uitvoering van diverse bepalingen van het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht (Besluit Gemeenschapsinstellingen), BS 3 juli 2019.

³ Art. 16-26 Decr.VI. van 15 juli 1997 houdende oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris en houdende oprichting van een Commissie van toezicht met betrekking tot voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren, BS 7 oktober 1997.

⁴ In wat volgt wordt – waar niet specifiek naar de bewoording in een wettelijke bepaling wordt verwezen – de koepelterm ‘roken’ gebruikt. Die term doelt zowel op het roken van tabak, als het gebruik van e-sigaretten, nicotinezakjes en andere soortgelijke producten.

1. ROKEN *DE FACTO* NIET VERBODEN VOOR MINDERJARIGEN

Dat (passief) roken schadelijke gevolgen heeft voor jongeren is overduidelijk (Algemene Cel Drugsbeleid, 2022). Dankzij het doorvoeren van tal van maatregelen ter bestrijding van tabaksgebruik is het aantal rokende jongeren de voorbije decennia teruggelopen. Uit de jaarlijkse leerlingenbevraging van het Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs (2023: 3 en 13-23) die tijdens het schooljaar 2021-2022 bij leerlingen tussen twaalf en achttien jaar werd afgenomen, blijkt wel dat die daling de laatste jaren is afgevlakt. Van de respondenten stelde 5,6% regelmatig en 3,2% dagelijks tabak te roken. In het schooljaar 2018-2019 betrof het respectievelijk 5,5% en 3,4%. Het gebruik stijgt met de leeftijd, meer jongens dan meisjes gebruiken tabak en de B-stroom (eerste graad) en BSO (tweede en derde graad) tellen opvallend meer jongeren die roken. Bovendien wint elektronisch roken, ook wel vaper genoemd, aan populariteit bij tieners: zo verdubbelde het regelmatig gebruik ervan in vergelijking met 2018-2019. De hippe smaken (bv. bubbelgum en milkshake) en kleuren richten zich op jongeren en blijken te scoren (Lardon, 2023).⁵ Ten slotte is het nog vermeldenswaardig dat nicotinezakjes relatief recent hun weg hebben gevonden naar Belgische jongeren. Dat zijn zakjes met nicotinepoeder die de gebruiker tussen zijn of haar tandvlees en bovenlip stopt. Op die manier wordt de nicotine door het slijmvlies in de bloedvaten opgenomen en geeft het hetzelfde effect als het roken van een sigaret. Als het zakje tabak bevat, wordt het ‘snus’ genoemd.⁶

Het verkopen – en sinds 9 juni 2022 ook het aanbieden⁷ – van tabak, producten op basis van tabak en soortgelijke producten (bv. e-sigaretten en nicotinezakjes) aan jongeren onder de achttien jaar is echter verboden overeenkomstig artikel 6, § 4 *juncto* artikel 1, 2°, d) van de wet van 24 januari 1997.⁸ Vóór 1 november 2019 lag die grens nog op 16 jaar.⁹ De fabrikant, invoerder of degene die tabaksproducten in de handel brengt¹⁰ met miskenning van dat verbod riskeert een geldboete en/of een gevangenisstraf, alsook een sluiting van de handelszaak, winkel of eender welke publiek toegankelijke plaats waar de inbreuk werd begaan.¹¹

⁵ Zie ook integraal verslag van de plenaire vergadering van donderdag 5 oktober 2023, *Parl.St.* Kamer 2022-23, nr. CRIV 55 PLEN 261, 5-7.

⁶ Zie *Vr. en Antw.* VI.Parl., Vr. nr. 494, 9 november 2021 (M. DE RUYTER, antw. W. BEKE); *Vr. en Antw.* VI.Parl., Vr. nrs. 2773 en 2870, 7 juni 2022 (M. DE RUYTER en K. VERHEYEN, antw. H. CREVITS).

⁷ Toegevoegd door de wet van 18 mei 2022 houdende diverse dringende bepalingen inzake gezondheid, *BS* 30 mei 2022. Wat ‘aanbieden’ precies betekent, wordt nergens verder gedefinieerd.

⁸ Wet van 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van de gebruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere producten, *BS* 8 april 1977.

⁹ Gewijzigd door de wet van 12 juli 2019 tot wijziging van de wet van 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van gebruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere producten, wat betreft de verkoop van tabak en soortgelijke producten aan minderjarigen, *BS* 8 augustus 2019.

¹⁰ Het betreft “het invoeren, vervoeren voor verkoop of levering, in bezit houden met het oog op verkoop, aanbieden, verkopen, verdelen, slijten, onder kosteloze of bezwarende titel afstaan” (art. 1, 3° wet van 24 januari 1977).

¹¹ Art. 13-14 en 15/1 Wet van 24 januari 1997.

Zie ook art. 5, § 2 en art. 13 KB van 5 februari 2016 betreffende het fabriceren en het in de handel brengen van producten op basis van tabak en voor roken bestemde kruidenproducten, *BS* 3 maart 2016 (verbod op het in de handel brengen van tabak voor oraal gebruik, zoals snus, en verbod op de verkoop op afstand aan consumenten van producten op basis van tabak, voor roken bestemde kruidenproducten en apparaten); art. 6 KB van 28 oktober 2016 betreffende het fabriceren en het in de handel brengen van elektronische sigaretten, *BS* 17 november 2016 (verbod op de verkoop op afstand aan consumenten van e-sigaretten en navulverpakkingen); KB van 14 maart 2023 betreffende het verbod op het in de handel brengen van bepaalde soortgelijke producten, *BS* 24 maart 2023 (verbod op het in de handel brengen van nicotinezakjes).

Daarnaast is ook de aankoop op afstand¹² door consumenten van producten op basis van tabak, voor roken bestemde kruidenproducten en apparaten nodig voor de consumptie en/of het gebruik van een nieuwsoortig product op basis van tabak, verboden.¹³

Minderjarigen die er toch in slagen tabak, producten op basis van tabak en soortgelijke producten aan te kopen – met uitzondering van de aankoop op afstand van producten op basis van tabak, voor roken bestemde kruidenproducten en apparaten – en/of dergelijke producten roken/gebruiken zijn dus zelf niet sanctioneerbaar. Er bestaat immers geen algeheel aankoopverbod, noch een verbod om te roken (Hespel et al., 2016: 166-167; Vandamme, 2020).

2. ROOKVERBOD IN GESLOTEN PLAATSEN DIE VOOR HET PUBLIEK TOEGANKELIJK ZIJN

Het is wel verboden om op bepaalde plaatsen te roken. Zo stelt artikel 3, § 1, eerste lid *juncto* artikel 2, 1° van de Wet van 22 december 2009¹⁴ als algemene regel dat het verboden is om tabak, producten op basis van tabak en soortgelijke producten te roken in gesloten plaatsen die voor het publiek toegankelijk zijn. Het betreft een plaats die door wanden van de omgeving afgesloten is, een plafond of zoldering heeft en waarvan de toegang niet beperkt is tot de gezinssfeer, zoals overheidsplaatsen, plaatsen waar kinderen of jongeren op schoolgaande leeftijd worden opgevangen, gehuisvest of verzorgd, en plaatsen waar onderwijs en/of beroepsopleidingen worden verstrekt.¹⁵

Diezelfde wet bepaalt ook dat een werkgever roken dient te verbieden in de werkruimtes, sanitaire voorzieningen, refter, lokalen bestemd voor rust of eerste hulp en vervoermiddelen die voor gemeenschappelijk vervoer van en naar het werk door hem of haar ter beschikking worden gesteld van het personeel.¹⁶ Hierop bestaat onder andere wel een uitzondering voor de als private vertrekken te beschouwen gesloten plaatsen van alle instellingen van maatschappelijke dienstverlening en van de gevangnissen, waar de bewoners en niet-bewoners kunnen roken onder de voorwaarden die er voor hen zijn vastgelegd.¹⁷ In de eigen kamer van de jongere en in de openluchtruimtes in de residentiële jeugdinstelling zou volgens Hespel et al. (2016: 164-165) en Vandamme (2020) het rookverbod dan ook niet gelden. De instelling kan dergelijk rookverbod echter wel in haar huishoudelijk reglement bepalen (Hespel et al., 2016: 165 en 167-168; Stijns et al., 2016: 393-394).

¹² Verkoop op afstand wordt gedefinieerd als “iedere verkoop die wordt gesloten in het kader van een georganiseerd systeem voor verkoop op afstand zonder gelijktijdige fysieke aanwezigheid van de verkoper en de koper en waarbij, met inbegrip op het moment waarop de verkoop wordt gesloten, uitsluitend gebruik wordt gemaakt van een of meer communicatietechnieken op afstand” (art. 2, 31° KB van 5 februari 2016).

¹³ Art. 2, 2°, 14/1° en 15°, art. 13 en art. 17, § 2 KB van 5 februari 2016.

¹⁴ Wet van 22 december 2009 betreffende een regeling voor rookvrije plaatsen en ter bescherming van de bevolking tegen tabaksrook, BS 29 december 2009.

¹⁵ Art. 2, 2°-3° Wet van 22 december 2009.

¹⁶ Art. 13, eerste lid *juncto* art. 2, 5°-6° Wet van 22 december 2009.

¹⁷ Art. 11, § 2, 1° Wet van 22 december 2009.

Voor Vlaamse onderwijsinstellingen, onderwijsinternaten en centra voor leerlingenbegeleiding gaat het decreet van 6 juni 2008¹⁸ nog een stapje verder dan de wet van 22 december 2009. Daar geldt een algemeen en permanent rookverbod sinds het schooljaar 2018-2019.

3. ALGEMEEN ROOKVERBOD IN DE GEMEENSCHAPSINSTELLINGEN

Een gemeenschapsinstelling betreft een gesloten overheidsinstelling waar (vermoedelijk) delinquente jongeren verblijven. In de instelling zelf wordt bovendien onderwijs verstrekt.¹⁹ Het gaat weliswaar nog niet om officieel onderwijs dat tot attestering leidt, maar daar zou vanaf 1 september 2024 verandering in komen.²⁰ Een gemeenschapsinstelling kent dus een combinatie van verschillende ruimtes, zoals leefruimtes, onderwijsruimtes, openluchtruimtes (bijvoorbeeld een sportveld) en eigen kamers. Onder invloed van de hierboven besproken wetgeving, besloten de gemeenschapsinstellingen enkele jaren geleden dan ook tot een algemeen rookverbod: zowel jongeren, als personeel mogen nergens in de instelling nog roken (Vlaams Instituut Gezond Leven, 2020: 133). Ook in de eigen kamer van de jongeren en de openluchtruimtes – waar dat overeenkomstig de wet van 22 december 2009 wel toegelaten zou zijn – is het verboden om te roken.

Voordien mocht roken wel. De verouderde huisregels – die momenteel herwerkt worden – bepaalden immers dat jongeren die wel mochten roken (+16-jarigen), dit op zeven momenten per dag mochten doen, maar niet tijdens de schooluren. De begeleiding bewaarde en verdeelde de sigaretten; het bezit van rookwaren (sigaretten, tabak, vloeitjes, lucifers en aanstekers) door de jongeren zelf was verboden. Verder werden nog enkele specifieke regels bepaald:

- als de jongere werd afgezonderd, kon van de algemene regel worden afgeweken. De directie of campusverantwoordelijke besliste in dat geval over het aantal keer dat de jongere kon gaan roken;
- tijdens de instroomfase kon de jongere maximum drie keer gaan roken;
- in gemengd regime (individueel- en groepsregime) kreeg de jongere vijf rookmomenten aangeboden;
- als de jongere in afzondering zat, mocht hij of zij niet roken.

Ten slotte werd nog melding gemaakt van de mogelijkheid om te bellen naar de gratis tabakstoplijn.²¹

Als een jongere de gemeenschapsinstelling echter met toestemming van de jeugdrechtter en zonder begeleiding verlaat om bijvoorbeeld thuis op bezoek te gaan

¹⁸ Decr.VI. van 6 juni 2008 houdende het instellen van een rookverbod in onderwijsinstellingen, onderwijsinternaten en centra voor leerlingenbegeleiding, BS 18 juli 2008, zoals gewijzigd door het Decr.VI. van 15 juni 2018 betreffende het onderwijs XXVIII, BS 17 augustus 2018.

¹⁹ Art. 15 Besluit Gemeenschapsinstellingen.

²⁰ Zie verslag van de vergadering van de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding op 14 juni 2023, www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/commissies/commissievergadering/1727603/verslag/1747289.

²¹ Regel 6.5 Huisregels gemeenschapsinstellingen voor bijzondere jeugdbijstand, www.jeugdhulp.be/sites/default/files/documents/algemene-huisregels.pdf.

of een hobby te gaan uitoefenen²², geniet hij of zij opnieuw de mogelijkheid om te roken. Zodra de jongere terug op het domein van de instelling aankomt, is het gebruiksverbod opnieuw op hem of haar van toepassing.

4. BELEIDSVRIJHEID VOOR VOORZIENINGEN VEILIG VERBLIJF

Ook in het kader van jeugdhulp kunnen jongeren terecht komen in een gesloten residentiële context.²³ Vóór 1 maart 2023 vond die gesloten opvang eveneens plaats in de gemeenschapsinstellingen. Sinds 1 maart 2023 is dit echter een opdracht van de private voorzieningen geworden. De gemeenschapsinstellingen zijn niet langer toegankelijk voor jongeren in een verontrustende situatie (VOS). De enige uitzondering daarop is de plaatsing van een VOS-jongere in een gemeenschapsinstelling in het kader van een herstelgerichte ‘time-out’.²⁴ Om de noden van sommige VOS-jongeren aan gesloten begeleiding op te vangen, werd de capaciteit van de private voorzieningen uitgebreid met een aanbod veilig verblijf (Hofkens & Put, 2023: 102-103). Dat aanbod richt zich tot jongeren in een geblokkeerd ontwikkelingstraject op verschillende levensdomeinen en met een hoge ambivalente houding ten aanzien van de hulpverlening, die niet voltijds of enkel mits zeer intensieve ondersteuning thuis kunnen wonen, de psychische of fysieke integriteit van zichzelf of anderen in gevaar brengen en voor wie een vorm van geslotenheid tijdelijk noodzakelijk is voor de bescherming van zijn of haar psychische of fysieke integriteit.²⁵

Ook binnen de voorzieningen met een aanbod veilig verblijf geldt overeenkomstig artikel 3, § 1, eerste lid *juncto* artikel 2, 1° van de Wet van 22 december 2009 als algemene regel dat het verboden is om tabak, producten op basis van tabak en soortgelijke producten te roken in de gemeenschappelijke gesloten ruimtes. Het betreft immers een plaats waar kinderen of jongeren op schoolgaande leeftijd worden opgevangen, gehuisvest of verzorgd. Wat de eigen kamer van de jongere en de openluchtruimtes betreft, blijkt dat deze voorzieningen, in tegenstelling tot de gemeenschapsinstellingen, geen overkoepelend rookverbod hebben ingesteld. De regels omtrent roken verschillen dus onderling tussen de voorzieningen.²⁶ Zo blijkt uit het jaarverslag van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstellingen (2023: 66) dat in sommige voorzieningen met een aanbod veilig verblijf, net zoals in de gemeenschapsinstellingen, een rookverbod voor alle jongeren geldt. In andere voorzieningen mogen jongeren afhankelijk van hun leeftijd wel roken of toch sigaretten mee naar school nemen. Hoeveel sigaretten en waar ze die mogen roken, is dan vaak een onderwerp van discussie.

²² Zie art. 27, § 3, derde lid en 36, tweede lid Jeugddelinquentedecreet.

²³ Zie Decr.VI. van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, BS 13 september 2013.

²⁴ Art. 8 Besluit Gemeenschapsinstellingen.

²⁵ Art. 15, 1° B.VI.Reg. van 5 april 2019 betreffende de erkenningsvoorwaarden en de subsidiënormen voor voorzieningen in de jeugdhulp, BS 12 juli 2019; art. 2, tweede lid B.VI.Reg. van 5 mei 2023 over de uitvoering van een hulpprogramma geblokkeerde ontwikkelingstrajecten, BS 29 juni 2023.

²⁶ Momenteel wordt er door het Vlaams Instituut Gezond Leven een bevraging uitgevoerd naar het rookbeleid in jeugdhulporganisaties. Het doel daarvan is om zicht te krijgen op de huidige invulling en de mogelijke bezorgdheden, drempels en ondersteuningsbehoeften.

5. TOEGELATEN IN CEL EN BUITENRUIMTES VAN GEVANGENISSEN EN VLAAMS DETENTIECENTRUM

Ten slotte is de situatie in de Belgische gevangenis nog vermeldenswaardig. Gedetineerden mogen overeenkomstig de wet van 22 december 2009 immers in hun cel en in de buitenlucht roken, maar niet in de rest van de gevangenis (Maes en Verbruggen, 2016: 270). Bovendien oordeelde het Grondwettelijk Hof in een arrest van 12 maart 2015 dat de uitzondering in artikel 11, § 2, 1° van die wet, die het roken in de als private vertrekken te beschouwen gesloten plaatsen van een gevangenis toelaat, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet schendt. Volgens het Hof kan de wetgever niet verweten worden dat hij een evenwicht heeft proberen te vinden tussen de gezondheid van werknemers in de gevangenis en het reeds beperkte recht op privéleven van personen die er zijn opgesloten.²⁷ Dit sluit ook aan bij het normaliseringsbeginsel in artikel 9, § 1 van de Basiswet²⁸: de vrijheidsstraf bestaat enkel uit het ontnemen van de vrijheid van komen en gaan en de daarmee onlosmakelijk verbonden vrijheidsbeperkingen. Daarmee wordt bedoeld dat de levensvoorwaarden in de gevangenis de levensvoorwaarden in de ‘vrije’ buitenwereld, waar mensen mogen roken, zo veel mogelijk moeten benaderen (Maes en Verbruggen, 2016: 257).

De gemeenschapsinstellingen worden echter met nieuwe uitdagingen geconfronteerd. Zo kan de reactie tot gesloten plaatsing in een gemeenschapsinstelling voor jeugddelicten gepleegd vanaf 1 maart 2023 maximaal lopen tot de 23ste verjaardag van de jongere, en zelfs de 25ste verjaardag wanneer het gaat om de sanctie van lange gesloten begeleiding opgelegd aan een jongere die op zestien of zeventien jaar een jeugddelict heeft gepleegd.²⁹ Dat is een pak hoger dan de maximumlooptijd tot de 20ste verjaardag onder de vroegere plaatsingsregels uit de Jeugdbeschermingswet.³⁰ Een vraag naar discriminatie op het vlak van al dan niet mogen roken tussen meerderjarigen in de gemeenschapsinstellingen en gedetineerden in de Belgische gevangenis zou opgeworpen kunnen worden.

Dezelfde regeling als in de gevangenis geldt bovendien in het Vlaams detentiecentrum. Dat is een aparte vleugel binnen de gevangenis van Beveren met acht plaatsen voor uithandengegeven jongeren van zestien tot drieëntwintig jaar.³¹ Ook hier zou een schending van het gelijkheidsbeginsel door het onderscheid tussen deze jongeren en jongeren in een gemeenschapsinstelling opgeworpen kunnen worden.

²⁷ GwH 12 maart 2015, nr. 32/2015, B.16.7.

²⁸ Basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, BS 1 februari 2005.

²⁹ Art. 6, eerste lid en 37, § 3 Jeugddelinquentiedecreet.

³⁰ Oud art. 37, § 3 wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, BS 15 april 1965.

³¹ Art. 38 en 41 Jeugddelinquentiedecreet; art. 12 Besluit Gemeenschapsinstellingen; art. 6-7 MB van 3 maart 2023 tot vaststelling van de capaciteit van de gemeenschapsinstellingen en het Vlaams detentiecentrum, BS 24 maart 2023.

6. BESLUIT

Uit deze juridische uiteenzetting blijkt dat de vraag “*Waarom mogen we hier niet roken of vaperen?*” uit de inleiding als volgt beantwoord moet worden: “*Omdat de wetgeving bepaalt dat er niet gerookt en gevapt mag worden in gesloten, voor het publiek toegankelijke plaatsen, en de gemeenschapsinstellingen dat verbod nog uitgebreid hebben tot de plaatsen die door die wetgeving niet gedekt zijn, namelijk de eigen kamer en de openluchtruimtes.*” Zonder uitspraak te doen over de wenselijkheid of mogelijkheid van een uitbreiding of beperking van het rookverbod, blijkt wel dat de begrijpelijkheid en coherentie van het huidige juridisch kader wat te wensen overlaat. Als de jongere zich zonder begeleiding buiten de muren van de gemeenschapsinstelling begeeft, zou hij of zij wel kunnen roken, zonder dat hij of zij zelf sanctioneerbaar is ... Wat wordt bovendien bedoeld met het verbod op het ‘aanbieden’ van tabak, producten op basis van tabak en soortgelijke producten aan minderjarigen? Het begrip ‘aanbieden’ wordt immers nergens verder gedefinieerd. Daarnaast rijzen er vragen inzake de (on)gelijke behandeling van jongeren in een gemeenschapsinstelling met jongeren die niet in een voorziening verblijven, jongeren in een voorziening veilig verblijf, jongeren in het Vlaams detentiecentrum en gedetineerden. Ten slotte kan nog afgevraagd worden in welke mate de ‘straf’ voor de delinquente jongere beperkt moet blijven tot het verblijf in de gemeenschapsinstelling of verder kan gaan; en dus of de gemeenschapsinstellingen het roken wel volledig kunnen verbieden. Kunnen jongeren in een gemeenschapsinstelling aan het niet strafbaar zijn van het roken *an sich* een eigen beslissingsrecht ontleen om te kunnen roken? En vormt het algeheel rookverbod in de gemeenschapsinstellingen geen te verre gaande inmenging in het privéleven van de jongeren – zeker gelet op het feit dat er ook meerderjarige jongeren in de gemeenschapsinstellingen verblijven?

Deze beknopte, verkennende bijdrage werpt heel wat vragen op en biedt dan ook stof tot verder onderzoek en reflectie. Daarbij is het van belang om aandacht te hebben voor de rechten en plichten van alle (al dan niet rokende) betrokkenen. Bovendien is het aangewezen om naast het juridisch perspectief, andere invalshoeken te bekijken. Te denken valt aan pedagogische, medische en personeelsmatige overwegingen, en bovenal de standpunten van de jongeren zelf.

REFERENTIES

- Algemene Cel Drugsbeleid (2022). *Interfederale strategie 2022-2028 voor een rookvrije generatie*. Geraadpleegd op https://overlegorganen.gezondheid.belgie.be/sites/default/files/documents/20220323_interfederale_strategie_tabak_basisnota_nl.pdf.
- Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties (2023). *Jaarverslag 2022. Maak van afzondering de uitzondering*. Brussel. Geraadpleegd op <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/54532>.
- Hespeel, S., Put, J., & Peeters, S. (2016). Rookbeleid in jeugdhulpvoorzieningen. In I. Samoy & E. Coutteel (Red.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen* (pp. 163-172). Leuven: Acco.
- Hofkens, L., & Put, J. (2023). Recente ontwikkelingen in het Vlaamse jeugdbeschermingsrecht: gesloten plaatsing. In VRG-Alumni (Ed.), *Recht in beweging – 30ste VRG-Alumnidag* (pp. 85-110). Antwerpen: Gompel&Svacina.

- Lardon, F. (2023, 25 mei). Vapen als verboden vrucht? Tieners trappen vandaag in de val van de rookvrije alternatieven. *Knack*. Geraadpleegd op www.knack.be/nieuws/gezondheid/vapen-als-verboden-vrucht-tieners-trappen-vandaag-in-de-val-van-de-rookvrije-alternatieven/.
- Maes, E., & Verbruggen, F. (2016). 'Dan is het kot te klein ...': roken in de gevangenis. In I. Samoy & E. Coutteel (Red.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen* (pp. 250-271). Leuven: Acco.
- Stijns, S., Coutteel, E., & Demeyere, S. (2016). Het contractenrecht als piste voor een veelzijdige uitbreiding van het rookverbod. I. Samoy & E. Coutteel (Red.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen* (pp. 384-473). Leuven: Acco.
- Vandamme, K. (2020). *Minderjarigen en roken*. Geraadpleegd op www.jeugdrecht.be/search/artikel/minderjarigen-en-roken.
- Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs (2023). *VAD-Leerlingenbevraging in het kader van een drugbeleid op school. Syntheserapport schooljaar 2021-2022*. Brussel. Geraadpleegd op www.vad.be/catalogus/detail/vad-leerlingenbevraging-2021-2022.
- Vlaams Instituut Gezond Leven (2020). *Indicatorenbevraging 2020. Jeugdhulp*. Geraadpleegd op www.gezondleven.be/files/preventiepeiling/Rapport-indicatorenbevraging-Jeugdhulp-2019-2020.pdf.